

Lan-dokumentuak
I. Esparru orokorra

Erronka demografikoa:
2030erako Euskal Estrategia
Eraldaketarako **palankak**

2021eko abenduaren 14a

Trantsizio Sozialaren eta 2030 Agendaren Idazkaritza Nagusia
Lehendakaritza – Eusko Jaurlaritza

Sinergia... Auzolana

Sinergia da sistema baten zatiek, modu isolatuan jardun beharrean, modu itunduan egiten dutenean lor daitekeen balio positibo erantsia.

Definizio horrek bat egiten du Auzolana kontzeptuaren egungo adierarekin: auzokide guztien artean zereginak partekatuz egindako lana.

AURKIBIDEA

Sarrera.

1. Oinarri etikoak.

2. Premisa estrategikoak.

3. Ondorioak.

3.1. Egindakoaren balantzea.

3.2. Nazioarteko erreferentzia nagusiei dagokienez.

4. Orientabide orokorrak.

Sarrera

I. Tokiko eta mundu mailako kezka-eremua

Egoera demografikoa lehenasunezko kezka da, bai tokiko ikuspegitik, bai ikuspegi globaletik. Hari heltzea oso konplexua da, eta, aldi berean, aukera-iturri ere bai. Gaiari buruzko jakinduriatik abaniko poliedrikoa eskaintzen da, eta, batzuetan, proposamen posibleen abaniko kontraesankorra.

Paradoxikoki, Europako eremuan gainbehera demografikoa, neurri handi batean, politika publikoen arrakastaren ondorio da, pertsonen oinarriko eskubideak babesteko eta hedatzeko, hala nola emakumeen osasuna eta amatasun librea, edo bizi-itzaropena eta osasuntsu bizitzeko edo desgaitasunik gabekoa luzatzeko.

Nazio Batuak

Erronka demografikoak zeregina eta kezka eragiten ditu Nazio Batuen eremuan. Nazio Batuetako Ekonomia eta Gizarte Gaietako Saileko Biztanleria Dibisioak argitaratu du *"Munduko Biztanleriaren Ikuspegiak 2019: nabarmendutako alderdiak"* txostena eta bertan munduko joera eta ikuspegi demografikoen ikuspegi globala eskaintzen du. Amaitzeko, esan du munduko populazioak punturik gorenera irits litekeela mende honen amaieran, ia 11.000 milioi pertsonako mailarekin.

Munduko biztanleria zahartzen ari dela berresten du, jaiotzako bizi-itzaropenak gora egin duelako eta ugalkortasun-mailak behera egin duelako. Biztanleriaren tamaina murrizten ari diren herrialdeen kopurua handitzen ari da. Azkenik, uste du munduko biztanleriaren tamainan, osaeran eta banaketan gertatzen diren aldaketek ondorio garrantzitsuak dituztela Garapen Iraunkorreko Helburuak (GIH) lortzeko. Helburu horiek mundu osoan adostu dira oparotasun ekonomikoan eta gizarte-ongizatean hobekuntzak lortzeko eta ingurumena babesteko.

Erronka demografikoari erantzutea Nazio Batuen 2030 Agendaren ikuspegi estrategikoaren parte da. Belaunaldien arteko elkartasuna eta lurralde-kohesioa GIHen eta oreka demografikoaren funtsezko osagaiak dira. Biak epe ertain eta luzerako eraldaketa-prozesuetan kokatzen dira.

2030 Agendak oinarriak ezartzen ditu gizarte osoak ondasunei ordainsari egokia eman diezaien, eta hori gizarte-kontratu berriaren parte izan behar da. Belaunaldien arteko kontratua eta landa-eremuen eta hiri-eremuen artekoa. 2030 Agendan, unibertsal eta integratuan, ezin da hiri iraunkorrik egon belaunaldien arteko elkartasunik gabe eta landa-eremu iraunkorrik gabe.

Horregatik, 2030 Agendak behin eta berriz aipatzen du demografia. Bereziki lotuta dago 1. GIHrekin (Pobrezia amaiera), 5. GIHrekin (Genero-berdintasuna), 8. GIHrekin (Lan duina eta hazkunde ekonomikoa), 9. GIHrekin (Industria, Berrikuntza eta Azpiegitura), 10. GIHrekin (Desberdintasunak murriztea), 11. GIHrekin (Hiri eta komunitate jasangarriak) eta 17. GIHrekin (Helburuak lortzeko aliantzak).

Europa

Era berean, EBk modu prospektiboan adierazi du demografia-desoreka gero eta handiagoa hurrengo urteetako makro joera handietako bat dela. 2020ko ekainean, EBko Kontseiluak, *Erronka demografikoen aurrean jarraitu beharreko bidea* izeneko dokumentuan, estatu kideei eskatzen die politika demografikoen esparru bat egiteko eta eguneratuta izateko, gizarte-solaskideen, gizarte zibilaren eta beste alderdi egoki batzuen parte-hartzearekin, beren eskumenen arabera.

Eskulanaren eskaintzaren eta eskariaren arteko egungo eta etorkizuneko desfaseei heltzeko eskatzen du, kontuan hartuta bai eraldaketa digitala bai globalizazioa eta aldaketa demografikoak lan-merkatuaren eskaria modelatzen ari direla, lanpostuak sortuz eta suntsituz eta dauden okupazioen izaera eraldatuz. Eraldaketa digitalaren eta globalizazioaren abantailak baliatzea iradokitzen du, eskualde guztietan lan-aukera berriak sortzeko.

Estatu kideek politika egoki, berritzaile eta koordinatuak susta ditzaten bultzatzen du, familiei, batez ere haurrek dituzten familiei, hainbat laguntza-mota errazteko, hainbat neurriren bidez, hala nola ordaindutako baimenak, seme-alabengatik prestazioak, zerga-kenkariak, gizarte-prestazio egokiak, etxebizitzarako laguntzak, ikasleei laguntzekoak...

2021eko urtarrilean, Europako Batzordeak *Zahartzeari buruzko Liburu Berdea. Belaunaldien arteko elkartasuna eta erantzukizuna sustatzea* aurkeztu zuen, eztabaida politiko zabal bati ekiteko Europako gizartea zahartzearen erronkei eta aukerei buruz; eztabaida horretan Eusko Jaurlaritzak ere parte hartu du. Gizarte-babeseko gure sistemetarako konponbide iraunkorren eta belaunaldi arteko elkartasunaren arteko oreka egokia aurkitzearen garrantzia azpimarratzen du.

Europako Batzordeko Joint Research Centrek 2021eko otsailean argitaratutako *EBko lurraldeen ikuspegi demografikoa* txostenak antzeko gakoetan sakontzen du. Nabarmentzekoa da jaiotza-tasak, heriotza-tasak eta migrazio-tasak direla zahartze-prozesuak gehien baldintzatzen dituzten faktoreak. Lehenengo biak biztanleria naturalarekin lotuta daude, eta gehienak, espazioari dagokionez, uniformeak dira; migrazioa eta, bereziki, barne-migrazioa, aldiz, lurraldearen erakargarritasunaren mende daude, lan-aukerei, azpiegituretarako, zerbitzuetarako edo prestazioetarako sarbideari dagokienez.

Txostenak nabarmentzen du lurraldeen bizitasun ekonomikoa zahartze-erritmoarekin lotuta dagoela. Zenbat eta biziagoa izan, orduan eta zahartze txikiagoa. Prozesu hori nabarmen aldatzen da lurralde-eremuen arabera, baina EB osoko konbergentzia-joera orokorraren barruan agertzen da.

Estatu espainiarraren kasuan, *2030erako Estrategia nazionala erronka demografikoaren aurrean* dokumentuak gai hori aurkeztu du gizarte- eta lurralde-kohesioari heltzeko eta pertsona guztien eskubide- eta aukera-berdintasuna bermatzeko eskakizun gisa. Familiei eta kontziliazioari laguntzeko politiken alde egiten du, gizarte-, kultura- eta kirol-baliabideak hedatzearen alde, bizilekuaren bereizketarik egin gabe, eta migrazio ordenatu, erregular eta segururako erreformak bultzatzearen alde. Gainera, legeak, programak eta inbertsio-planak egitean eragin demografikoa txertatzea proposatzen du.

Euskadi

Euskadin, jaiotza-tasak behera egin du, eta amatasunaren adinak gora egin du eta bizitza luzeagoa da. Horrek guztiak biztanleria zahartzea ekarri du, eta zahartze horren ondorioak, arriskuak eta aukerak aztertu behar ditugu, gaur egun horiek eragin dezaketen larritasunetik harago. Joera hori ez da ez bat-batekoa ez XXI. mendekoa bakarrik. 70eko eta 80ko hamarkadetan gertatutako aldaketa kultural eta ekonomikoetatik dator.

Gure herrialdean, Europako beste lurralde batzuetan bezala, 80ko hamarkadako krisi ekonomikoa sakonak eragin argia izan zuen belaunaldi berrietan ohiko emantzipazio-prozesuak aldatzean. Gazte helduen artean nagusi zen lan- eta gizarte-prekarietateak portaera demografikoak nabarmen aldatzen lagundu zuen.

Errealitate hori indartu egin da gaur egun, ondoz ondoko hainbat krisialdiren ondoren (2008, 2020), eta eragin handia du enpleguan eta belaunaldi gazteenek beren bizi-proiektuak hedatzeko eta etxe eta familia berriak eratzeko dituzten aukeretan.

Errealitate hori honako hauekin batera gertatu da: osasunerako, hezkuntzarako eta gizarte-zerbitzuetarako eskubidea unibertsal bihurtzearekin; emakumeek beren amatasunari buruz erabakitzeke, lan-merkatuan sartzeko eta bizitza publikoan parte hartzeko duten eskubidea aitortu eta benetan baliatzearekin; eta kontsumorako sarbidea demokratizatzearekin. Horrek guztiak erabaki indibidualak hartzeko kontzientzia ahalbidetu du, oinordetzan hartutako gizarte- eta kultura-ohituren gainetik.

Egitura demografikoan gertaera bikoitz horrek (ondoaz ondoko krisiek eta eskubideen aitortpenak) izandako adierazpen nagusia ugalkortasunaren eta jaiotza-tasaren bat-bateko beharakada izan zen, are handiagoa Euskadin EBko gainerako herrialdeetan baino. Estatuko ugalkortasun-tasak behera egin zuen 70eko hamarkadaren erdialdean emakume bakoitzeko 2,8 seme-alaba izatetik (Europako batez bestekoaren gainetik, 2,1 baitzen hori) munduko mailarik apalenera arte 1998an (1,15). XXI. mendearen hasieran, emakume bakoitzeko seme-alaben kopuruak gora egin zuen pixka bat, 1,15etik 1,46ra igarota 2008an, herrialde garatu gehienetan bezala, baina goranzko joera horrek ez zuen iraun.

Hurrengo taulan, *ama izatean batez besteko adinari eta ugalkortasun-indize sintetikoari* buruzko datuak erakusten dira, Euskal Autonomia Erkidegoa,¹ Estatu eta EB alderatuta 2016tik aurrera.

URTEA	Batez besteko adina lehen seme-alaba izatean			Batez besteko seme-alaba kopurua emakume bakoitzeko		
	EUSKADI ²	EGOERA	EB 28	EUSKADI	EGOERA	EB-28
2019	33	31,10		1,25	1,24	
2018	33	31,02	29,2	1,30	1,26	1,56
2017	32,8	30,90	29,1	1,34	1,31	1,59
2016	32,9	30,80	29,0	1,35	1,34	1,60
2011	32,4			1,33		
2006	32,2			1,20		
2001	32,2			1,03		
1996	31,3			0,92		
1976	28,6			2,67		

Serie hori hobeto kokatze aldera, aipatzekoa da lehen seme-alaba izatean batez besteko adina 30 urtetik gorakoa izan dela joan den mendearen amaieratik (31,3 urte 1996an). 1976an, ordea, adierazle hori 28,6 urtekoa zen. Eta emakume bakoitzeko batez besteko seme-alaba kopuruari dagokionez, urte horretan bertan 2,67 ziren, baina hogeitun urte geroago, 80ko eta 90eko krisialdien ondoren, 0,92an kokatu zen, eta hortik aurrera gora egin zuen, 2011ko 1,35era iritsi arte, eta hortik aurrera behera egin zuen, beste krisi baten eraginez, 2019ko 1,25era arte.

Euskadiko serie historikoak aukera ematen digu helburuak testuinguruan kokatzeko, eta badirudi ondorengo ondoko krisiek datu demografikoetan eta, bereziki, emakume bakoitzeko seme-alaben batez besteko kopuruan izan duten eragina ere erakusten duela, nahiz eta oraindik ere iraunkorrek diren beste joera batzuk ere badauden, hala nola lehen seme-alaba izatean batez besteko adina handitzeko joera, faktore desberdinekin lotuta.

2020an 14.721 haur jaio ziren Euskadin, 697 gutxiago 2019an baino eta 6.000 gutxiago 2008an baino, aurreko krisiaren aurreko urtean baino. Jaiotzen kopururik txikiena da 1941etik, eta pandemiaren ondorioz gehiago murriztea aurreikusten da (horren ondorioak ez dira jaiotza-tasan ikusten, pandemiaren aurrekoa delako sorkuntzaren unea).

Bestalde, 2020ko udazkenean Euskadin ama izan ziren emakumeen %30 atzeritarrak ziren, 2019ko aldi bereko %28,4 baino gehiago. Eta %79,2 baino gehiago 30 urtetik gorakoak ziren. 40 urtetik gorako amak (%11,2) gehiago izan ziren 25 urtetik beherakoak baino (%7). Ama atzeritarren batez besteko adina 31,1 urtekoa izan zen, eta espainiar nazionalitatekoena 34,3 urtekoa.

Azken urteotako jaiotza-tasaren gutxitzearekin lotuta dagoen faktoreetako bat –beste faktore sozial, kultural eta ekonomiko batzuekin batera– amatasunaren pixkanakako atzerapena izan da. Lehen semea edo alaba jaiotzean, emakumeen batez besteko adinak gora egin du azken urteotan Europa osoan. 2017an, lehen semea edo alaba jaiotzean batez besteko adinak handiena izan zuten estatu kideak Italia (31,1), Espainia (30,9) eta Luxenburgo (30,8) izan ziren. Euskal emakumeek lehen seme-alaba izateko batez besteko adina 32,63 da. Batez besteko adin txikiena izan zuten hiru estatu kideak Bulgaria (26,1), Errumania (26,5) eta Letonia (26,9) izan ziren.

Euskadin, 2018an 16.090 haur jaio ziren, 2017an baino %5,8 gutxiago, Eustaten datuen arabera. 2012-2017 bosturtekoan, Euskal Autonomia Erkidegoan 7,8 jaiotza izan ziren mila

¹https://www.eustat.eus/elementos/ele0011100/indice-sintetico-de-fecundidad-y-edad-media-a-la-maternidad-en-la-ca-de-euskadi-por-rango-de-nacimiento-territorio-historico-y-comarca-segun-ano/tbl0011112_c.html

²Iturria: Eustat/INE/Eurostat.

biztanleko, Europar Batasuneko bigarren tasarik baxuena; Italiaren atzetik soilik. Espainiako tasa 8,4koa da, eta Europar Batasuneko batezbestekoa 9,9koa. Datu onenak dituzten herrialdeak Irlanda (12,9 jaiotza, batez beste, mila biztanleko), Suedia (11,5) eta Erresuma Batua eta Frantzia (11,4) dira.

Azken batean, ugalkortasunari eta jaiotza-tasari buruzko datu baxuenak dituzten Europako herrialdeen artean dago Euskadi. Eta hori, batez ere mende honetako lehen hamarkadan, seme-alabak izatea aukeratu zutenentzat proposamen pizgarriak egin baziren ere –eta zenbait aitzindariak izan baziren ere, hala nola gizonen eszedentziak lehenestea, erantzukidetasun handiagoa lortzeko–, horiek ez zuten lortu aurreko urteetako joera aldatzea.

Paradoxikoa bada ere, joan den mendeko 50eko hamarkadaren erdialdetik 70eko hamarkadara arte izandako leherketa demografikoak, “baby boom” izenez ezagutzen denak, eta aipatutakoak bezalako beste faktore batzuek, berekin dakar orduan jaiotako pertsonak biltzen dituen adin-tarteak hazkunderik handiena izatea 2030erako. Eta belaunaldi horretako seme-alabak dira zailtasunak dituztenak nahi dutenean emantzipatzeko eta, hala bada, nahi dituzten seme-alabak nahi dutenean izateko.

Eustaten 2021erako, 2041erako eta 2061erako proiektzio demografikoek erakusten dutenez, errealitate horrek ondorioak ditu, besteak beste, biztanleriaren egituran, jarduera ekonomikoan edo gizarte-babeseko sistemetan, eta epe labur eta ertainean heldu behar zaie.

II. Euskal erakundeek egindako bidea

Gai demografikoari buruzko kezka aurrekariak ditu Euskadin, erakunde jardun-eremu zehatzetan islatzen direnak. Azken urteotan, euskal erakunde guztiek gauzatu dituzte demografiaren errealitatean zuzenean edo zeharka eragina izan duten jarduerak, familiei, kontziliazioari, lanari, etxebizitza edota gizarte-babesari zuzendutako politika publikoen bidez.

Eusko Jaurlaritza

2016ko inbestidura-eztabaidan, aurreko legegintzaldian, erronka demografikoa herrialdearen lau erronketako bat zela aipatu zuen Lehendakariak. XI. legegintzaldi hartako Eusko Jaurlaritzaren Programak bere printzipioetan jaso zuenez, Euskadik, Europako gizartearen zati handi batek bezala, politika sozial eta demografikoak garatzeko erronka dauka, gizartearen zahartzeari eta jaiotza-tasa sustatzeko beharrari aurre egiteko. Bigarren zutabean, berriz, zehaztu zuen euskal gizartea demografikoki aldatzeko eta gaztetzeko erakunde arteko estrategia bat sustatzea, familiei eta haurrei laguntzeko politiken bitartez, genero-ikuspegiarekin.

2017ko urtarrilean, 2011 eta 2015eko EAEko Familiei Laguntzeko Erakunde arteko III. Planaren ebaluazio-txostenak agerian utzi zuen, besteak beste, ugalkortasunak eta haurren pisuak behera egin zutela EAEko egitura demografikoan, atzeratu egin zirela familia eratzeke unea eta lehen jaiotzeko adina, eta murriztu egin zela emakume bakoitzeko batez besteko seme-alaben kopurua.

2017ko lehen seihilekoan, *Familietan eta Haurtzaroan Inbertitzeko Euskal Estrategiarako Oinarrien Dokumentua* egiten amaitu da. Dokumentu hori adituen eta akademikoen talde zabal baten laguntzarekin egin da, eta gizarte-inbertsioaren paradigmaren ildoko politiken orientazioa aldatzearen alde egiten du, emakumeen eta gizonen arteko berdintasun-maila handiagoak bermatzeko, pertsona guztien ugalketa-itxaropenak gauzatzea errazteko eta desberdintasuna belaunaldien artean errepikatzea saihesteko. 2018ko urtarrilean, Eusko Jaurlaritzak, gainerako erakundeekin batera, *Familien eta Haurren aldeko Euskal Ituna* sinatu zuen.

Era berean, Eusko Jaurlaritzako sei sailek parte hartzen dute soldata-arrakalaren aurkako estrategian eta estrategia horrek erronka horrekin hertsiki lotutako hainbat alderdi mahaigaineratu ditu, hala nola seme-alaben eta mendeko pertsonen zaintzan erantzukidetasuna indartzen laguntzea, edo emakumeen autonomia ekonomikoa edo lan-eremu desberdinetan duten presentzia bultzatzea, besteak beste.

XII. Legegintzaldiari dagokionez, “*Euskadi abian*” 2020-2024 *Gobernu Programak* honako hau aurreikusten du herrialde-helburu gisa: %10 handitzea jaiotza-tasak. Programak lau ardatz ditu: oparotasuna, pertsonak, planeta eta autogobernua. Denetan aurki daitezke aurreikusitako edo abian dauden jarduera sorta zabala, erronka demografikoaren arloan sailen arteko politika publiko bat eratuz elkarlotzen diren jarduera sorta.

I. ardatzean (Oparotasuna), eragin pandemikoari erantzuteko, *Ekonomia Suspertzeko eta Enplegurako 2020-2024 Berpiztu Programa* nabarmendu behar da. Programa horrek erronka eta aukera handizat jotzen du biztanleriaren zahartzea.

Programak hainbat ekintza-ildo jasotzen ditu, hala nola gizonen eta emakumeen arteko soldata-arrakala murriztea; prekarietatea murriztea; erantzunkidetasuna eta lan- eta familia-bizitza uztartzea sustatzea; talentua garatu eta erakartzea; eta enpresa-eredu inklusiboago eta parte-hartzaileago baterantz aldatzea. Ildo beretik, gazteen enpleguaren aldeko apustuak eta gazteek etxebizitza eskuratzeko berariazko ekintzek oinarri estrategiko bat eratzen dute, bi helburu horiekin artikulatutako jarduera-ildoak dituen.

II. ardatzaren barruan (Pertsonak), Gobernu Programaren funtsezko zutabeetako bat seme-alabak dituzten familiei laguntzeko eta jaiotza-tasa sustatzeko estrategia integral bat garatzea da, baita soldata-arrakalaren aurka 5. GIHari (genero-berdintasuna) eta 10. GIHari (Desberdintasunak murriztea) lotutako talka-planaren aplikazioa sustatzea ere.

III. ardatzean (Planeta) jasangarritasunaren eta trantsizio energetiko bidezkoaren ikuspegitik, hainbat jarduera aurki daitezke, eta horiek eragin demografikoa dute 7. GIHarekin (energia eskuragarria eta ez-kutsatzailea), 9. GIHrekin (Industria, berrikuntza eta azpiegiturak) eta 13. GIHarekin (klimaren aldeko ekintza) lerrotatzean eta lotzean.

IV. ardatzean (Autogobernua. Trantsizio Soziala eta 2030 Agenda), Gobernu Programaren 140. konpromisoak bigarren ekimenez hartzen du Planaren sailen arteko, erakundeen arteko eta gizartearen arteko koordinazioa bultzatzea erronka demografikoaren arloan, politiken koherentziaren ikuspegia sustatuz, maila anitzeko lankidetzaren ikuspegi integral eta sistematiko batekin. Hain zuzen ere, *erronka demografikoaren arloko 2030erako euskal estrategia* honen xedea da.

Ardatz guztietan eragina izanik, *2021-2026 aldiko Berreskuratze eta Bizitzeko Euskal Programaren edo Euskadi Next Programaren* garrantzia azpimarratu behar da.

Programak erronka demografikoarekin lotutako hainbat proiektu jasotzen ditu, hala nola Gipuzkoa *Zaintza Lurraldea*, Bizitza Luzeko Berrikuntzarako Mugaz Haraindiko Poloa, Zaintzen Ekonomia, *Osasunberri*, *Adinberri*, edo *Elkar-ekin lanean* osasunaren edo pertsonen zaintzaren eremuan; EAEko Lanbide Heziketan *trantsizio berderako Plan Integrala*; Pertsonen Gaikuntza eta ETEen lehiakortasun jasangarrirako laguntza; *Gazteen ahalduntze programa*; Ekintzailetzarako Nazioarteko Zentro bat (Bizkaia Dorrea) edo LEINN Digital bat sortzea bizialdi osoko ikaskuntzaren esparruan; hiru euskal hiriburu-tako mugikortasun iraunkorreko planak edo birgaitzea, hiri-habitatari dagokion eremuan enplegua sortzeko aukera gisa.

Horrekin batera, Lan eta Enplegu Sailak *2030erako Enpleguaren Euskal Estrategia* bultzatu du. Estrategia horrek zahartzeak enpleguan dituen ondorioei erantzuten die, hainbat ikuspuntutatik, belaunaldien arteko erreleboa barne, eta gazteei kalitatezko enplegua eskuratzeko laguntzen die –bai eta zaintzaileen lanbide-profilen kualifikazio handiagoa lortzeko proiektu bat ere–, Zain Lab proiektua.

Era berean, Berdintasun, Justizia eta Gizarte Politiketako Saila *EAEko Gizarte Zerbitzuen II. Plan Estrategikoa* egiten ari da, gizarte-zaintzetan trantsizio-politika bat sustatzera bideratuko dena, zaintza instituzionala indartuz eta, beraz, familia-zaintzaren garrantzia murriztuz, eta pixkanaka arreta-piramidea inbertituz, komunitatean lehen eta bigarren mailako arreta indartuz.

Sail hau *EAEko Familiei Laguntzeko Erakunde arteko IV. Plana 2018-2022. Familietan inbertitzea, haurtzaroan inbertitzea* izeneko ere sustatzen ari da, baita kontziliazio erantzukidearen arloko hainbat neurri ere, langileei eta enpresei zuzenduak.

Eta 2030erako Gazteriaren Euskal Estrategia diseinatzeko eta hedatzeko prozesuari ekin dio, Lan eta Enplegu Sailarekin eta Lurralde Plangintza, Etxebizitza eta Garraio Sailarekin lankidetzan. Gazteen emantzipaziorako politika eta neurri espezifikoak izango ditu estrategia horrek, hala nahi duten gazteei jatorrizko familia-etxetik ateratzen laguntzeko.

Azkenik, Lurralde Plangintza, Etxebizitza eta Garraio Saila *2021-2023 aldirako Etxebizitzaren Plan Zuzentzailea* egiten ari da, eta zeharkako ikuspegi bat hartzen ari da, plana diseinatzen denetik gazteria-politikekin eta gizarte-politika guztiekin lotzen duena.

Foru Aldundiak eta EUDEL

2018ko urtarrilean, Eusko Jaurlaritzak, Foru Aldundiek eta EUDELek *Familien eta Haurren aldeko Euskal Ituna* sinatu zuten, aldez aurretik Familiaren Euskal Kontseiluan aho batez onartua. Itun hori Euskadin datozen urteetan haur eta familien politikak estrategikoki antolatzeko ibilbide-orria da, eta, besteak beste, *Familiei Laguntzeko Erakunde arteko IV. Planean* gauzatzen da.

Itunak politika-sorta koordinatu bat egituratu nahi du, egiturazko izaera duten bi fenomenori erantzuteko: alde batetik, jaiotza-tasa txikiei, eta, batez ere, pertsonen familia-proiektua hastea eta nahi duten seme-alaba kopurua izatea eragozten duten oztopoen iraunkortasunari; eta, bestetik, desberdintasunaren belaunaldien arteko transmisioa prebenitzeari eta seme-alabak dituzten familien pobrezia-egoerak ahalik eta gehien murrizteari.

Abiapuntu horrekin, 2018ko martxoaren 21ean, 2018-2022 aldirako Familiei Laguntzeko Erakunde arteko IV. Plana onartu zen Eusko Legebiltzarrean. Plan horrek 116 jarduera biltzen ditu, eta horietatik 35ek, gutxienez, eragina dute demografiaren gaian.

Hori guztia lau ardatzetan egituratuta dago: 1. Gazteen emantzipazioa eta familia berrien prestakuntza bultzatzean; 2. Norberaren bizitza, familia eta lana uztartzen laguntzean, eta seme-alaben zaintzan erantzunkidetasuna bultzatzean; 3. Familiei laguntzean (prestazio ekonomikoak); eta 4. Haurren eta nerabeen ongizatea sustatzean.

Osasun Sailak eta Berdintasun, Justizia eta Gizarte Politiketako Sailak, foru-aldundiekin eta EUDELekin batera, zahartzearekin eta zainketa instituzional, sozial eta sanitarioekin lotutako bi estrategia onartu dituzte, zainduei zein zaintzaileei zuzenduak: *Euskadiko Arreta Soziosanitarioko Estrategia (EASE)* eta *Familia Zaintzaileei Laguntzeko Estrategia Soziosanitaria*.

Eusko Legebiltzarra

Eusko Legebiltzarrak ere arreta jarri du demografiaren gaian. Familiei Laguntzeko Erakunde arteko IV. Plana (2018-2022) onartzeaz gain, bereziki nabarmentzen da 2020ko urriaren 29ko osoko bilkuran onartutako legez besteko proposamena.

Eusko Legebiltzarrak adierazi du sail arteko eta erakunde arteko plan bat izan behar dugula erronka demografikoari buruz, zeharkako neurriekin. Eusko Jaurlaritzari eskatu dio sakondu dezala, gainerako erakundeekin lankidetzan arituz, politika publikoen garapenean, besteak beste, jaiotza-tasa sustatzeko, lana eta familia uztartzen laguntzeko, zahartze aktiboa bultzatzeko, emakumeen eta gizonen arteko berdintasun eraginkorra sustatzeko eta landa-eremuko despopulatzearen aurka borrokatzeko, besteak beste.

III. Aztertze eta lantzeko esparrua

Erronka demografikoa lehen mailako erronka da euskal gizartearentzat, eta XXI. mendearen lehen erdian aurre egin beharreko hiru trantsizioetako batekin lotzen da, teknologiko-digitalarekin eta ekologiko-ingurumenarekin batera. Trantsizio lotuak dira, demografikoki orekatua, sozialki kohesionatua, teknologikoki aurreratua eta garapen iraunkorra duen gizarte baten alde.

Gizarte hori, testuinguru globalean, bere baitan bildu beharrean, plurala, irekia, berritzailea eta lankidetzazkoa eratu eta izan nahi duena. Erronka horiekin lotutako politikak *trantsizio-politikak* dira, egoera berri bat lortzera bideratuak, ikuspegi sistemiko batetik, eta funtsezko helburuetan eta faktore berrietan oinarritutako kudeaketaren bitartez.

Erronka demografikoaren dimentsioak eta urgentziak, gainera, estrategia talka-plan gisa diseinatzea eskatzen du, denboran luzaroko jarduerak barnean hartuta, baina eraldaketa esanguratsuak (eraldaketa-palankak) eragiteko behar adinako intentsitatearekin.

Eta erronka demografikoaren izaera sistemikoak *zeharkako politika* bat eskatzen du, jarduera-eta biztanleria-sektoreetan zentratutako sailen lankidetzarekin eraikitakoa eta hedatua, Lehendakartzaren lidergoarekin eta Foru Aldundiekin eta Udalekin, gainerako sektoreekin eta gizarte-eragileekin eta ardatz atlantikoko edo Euroeskualdeko beste eskualde batzuekin lankidetzan. 2030 Agenda eta Gizarte Eskubideen Europako Zutabea, eta horien ekintza-plana, funtsezko erreferentziak dira hurrengo bi hamarkadetan euskal erakundeek eta gizarteak egin behar duten ahaleginerako.

Kontuan hartu beharreko dimentsioak

Erronka demografikoa ez da jaiotza-tasaren murrizketaren eta horren ondorioen arabera soilik ikusi behar. Hori da erronka demografikoaren alderdi desberdinen adierazpen nabarmenetako bat, baina ez da kontuan hartu behar den faktore bakarra.

Lehenik eta behin, analisiak, zeharka, *genero-ikuspegia* hartu behar du kontuan. Pobreziaren eta zahartzearen feminizazioa, lan-prekarietatea, lan- edo lanbide-proiektuen garapen pertsonala edo hazkuntzako rolen banaketa harreman estua erakusten duten adibide batzuk baino ez dira.

Euskadin egindako azterlan soziologikoetan honako datu hauek nabarmentzen dira: alde batetik, emakumeek beren ugalketa-estrategiei buruz erabaki nahi dute, eta, bestetik, adierazi dute nahi baino seme-alaba gutxiago dituztela, eta, azkenik, gizonen baino gehiago bizi dira eta handitu egiten da kohorte zaharragoetan emakumeen ehunekoa.

Emakumeen eta gizonen arteko berdintasuna, eskubide bat izateaz gain, aurrerapen-faktore bat da, migratzaileen etorrerak gure garapen ekonomiko eta soziala bultzatzen duen bezala. Eta zahartzea aukera bat da adinekoek gizartean parte hartzeko eta ekarpenak egiteko, bai eta ekonomian eta enpleguan ere, eta bizi-itxaropen osasungarria handitzea lorpen handia da gizartean. Historiako euskal gizarterik anitzena dugu, eta, maila guztietan, sexu, adin eta jatorri desberdineko pertsonen ekarpen gero eta handiagoa eta garrantzitsuagoa, trantsizio sozialaren funtsezko zutabea.

Berdintasunean eta gizarte-kohesioan egindako aurrerapenak, gizarte-babeseko sistemen garapenaren eta, bereziki, pertsonen emandako prestazioen eta zerbitzuen (diru-sarrerak bermatzea, etxebizitza, hezkuntza, osasuna, gizarte-zerbitzuak...) ondorio dira, eta euskal gizartearen funtsezko lorpen bat ekarri dute. Eta eragin demografiko kuantitatibo eta kualitatibo gero eta handiagoa dute, zeinu desberdinekoa, eta epe labur, ertain eta luzera heldu behar zaio. Aurreikusitako egoeran, *helburua ez da sistemak etorkizuneko beharretara egokitzea soilik, baizik eta gazteen eta adinekoen egituraren eta egoeran eragitea, beharrei erantzuteko etorkizuneko gaitasuna ziurtatzeko.*

Gai demografikoa aztertzeko eta tratatzeko beste gako erabakigarri bat *belaunaldi-dimentsioa* da. Gazteen emantzipazio-adina atzeratzen ari da. Horrek, zalantzarik gabe, balantze demografikoan eragiten du, eta aurreko garaietako gazteen belaunaldiekiko zailtasun bereizgarriak adierazten ditu bizitza-, etxebizitza- edo familia-proiektu autonomo bat garatzeko. Adierazle negatiboa da, eta erantzun sendoak piztu behar ditu politika publikoetan.

Emantzipazioa eta jaiotza-tasa, dimentsio bereizi gisa, erronka demografikoaren dimentsio estrategikoak dira. Baina belaunaldien dimentsioan, zahartzeari ere lehentasuna eman behar zaio. Adinez nagusienak diren biztanleak ugaritu egin dira, bai eta urte gehiagoan gaitasun onetan bizitzeko gaitasunak ere, zahartze osasungarriaren eta bizitza osoaren itxaropena hobetuz. Nazio Batuek 2021etik 2030era bitarteko aldia *Zahartze Osasuntsuaren Hamarkada* izendatzea erabaki dute. 2019tik 2030era bitarte, 60 urtetik gorako pertsonen kopurua %38 haziko dela aurreikusten da, 1.000 milioitik 1.400 milioira, eta, oro har, gazteen kopurua gaitutako duela.

Esparru-estrategia horretan, *erronka demografikoaren kudeaketa* ardatz gisa hartzea erabaki da, *biztanleriaren piramidearen oreka berrezartzeko eta euskal gizartea gaztetzeko*, gazteen bizi-proiektu pertsonalak eta familiarrak bultzatzeari dagokionez. Horrek ez du eragozten beste faktore batzuetan eragitea, horiek ere lehentasunezkoak baitira, behar adina biztanle izateko, gizartearen eta lan-merkatuaren beharretara egokitutako gaitasunak izateko, eta banaketa egokia izateko garapen ekonomikoa, gizarte- eta lurralde-kohesioa, gizarte-babeseko sistemak eta pertsona guztien bizi-proiektuak sustatzeko.

Erronka demografikoaren testuinguruan, gazteen bizi-proiektuak bultzatzea, berezko helburua izateaz gain, gizartea gaztetzeko bitarteko bat ere bada. Jokoan dagoena gazteen etorkizuna da, euskal gizartea bezalako gizarte txiki batena, testuinguru global batean, eta gure gizarte-ereduarena, zalantzarik gabe hobe daitekeena baina barrutik eta kanpotik balioetsia. Ondoz ondoko krisiek gazteengan duten inpaktuak emantzipazio-politika urgenteak eta espezifikoak eskatzen ditu, *eta baby-boomaren* belaunaldiaren erreleboa kudeatu beharreko gizartearentzako aukera bat da. Jaiotza-tasaren jaitsierak gure etorkizuna ere konprometitzen du, eta seme-alabak izan nahi dituztenen bizitza-proiektuak bultzatzen dituzten eta bizitza pertsonala, familiakoa eta lanekoa uztartzea ahalbidetzen duten politikak eskatzen ditu.

Lehentasunezkoztat jo behar da, halaber, *Migrazio-dimentsioak* erronka demografikoan duen eragina ere. Alde batetik, euskal gizarteak migratzaileen ekarpena behar du bere defizit demografikoak eta esku-lanaren eta profesionalen premiak konpentsatzeko lan-merkatuan. Bestetik, migratzaileek zailtasun larriak dituzte modu erregularrean iristeko. Lortzen badute, nola edo hala, gizarteratzea, laneratzea eta kulturen barneratzea konplexua da, bereziki tokiko hizkuntzak ezagutzen ez badituzte.

Beste funtsezko elementu bat erronka demografikoaren *dimentsio espaziala* edo egitura demografikoaren adierazpenak gurea bezalako lurralde batean marrazten dituen erronkak dira, gure lurraldea oso anitza eta landa-eremua duena baita, biztanlegune ugari dituen, eta biztanleria bereziki zahartua eta aukera berriak eta erantzun egokituak eskatzen dituen. Dimentsio horren barrukoak dira, halaber, eskualdeko eta mugaz gaindiko lankidetzak erronka demografikoaren alderdi jakin batzuei heltzeko dituen aukerak ere, biztanleria-eskala handiagoa behar denean.

Azkenik, ez da ahaztu behar *dimentsio pandemikoa* errealitate demografikoan eragingo duen faktore gisa. Horri dagokionez, Nazio Batuek adierazi dute koronabirusak eragindako gaixotasunaren pandemia (COVID-19) mehatxu polifaketikoa dela, eta proportziorik gabeko eragina duela oraindik ere pertsonen biziraupenean, bizi-baliabideetan eta duintasunean, bereziki kalteberatasun-egoeretan daudenengan, batez ere adineko pertsonen dagokienez, eta erantzun inklusiboak eskatzen dituela, genero-gaiekiko sentikorrek, integralak eta prebentziora bideratuak, pertsona guztien babesa eta ahalduntzea indartzeko.

Arriskuak eta aukerak

Eraldaketa sakoneko garaiak bizi ditugu, eta horiek aztertu, epaitu eta hautatu egin behar dira. Beraz, erantzukizun berezia eskatzen duten garaiak. Zorabioa, autarkia, populismoak eta errezeta autoritario zaharrak eragiten dituzten ziurgabetasunak; baina baita konpromiso pertsonala, parte-hartze soziala, sektoreen arteko lankidetzak eta etengabe eraldatzen ari den mundu interkonektatu baterako irekitasuna ere eragiten dituztenak ere. Erronka demografikoa lehen mailako erronka da euskal gizartearentzat, arriskurik edo mehatxuetatik salbuetsi gabe, aukera ugari ere badituen.

Arriskuen ikuspegitik, agian handiena oreka galtzea da, eta demografia-, gizarte- eta ekonomia-faktoreen zirkulu kaltegarri bat aktibatzea, pertsonen eta familien bizi-proiektuak eta giza garapenaren indize handia duen euskal gizartearen etorkizuna arriskuan jartzeko.

Globalki garatzeko dinamikak eta zentroak isolatzea edo pixkanaka deskonektatzea oreka-galera horren ondorio eta,aldi berean, kausa izango litzateke, eta galera horrek gizarte gero eta zaharragoa, ekonomikoki tertziarizatua, pobretua eta hirugarrenen mendekoa bihurtuko gintuzke, eta gizarte-ehunaren eta giza kapitalaren galera handia izango luke.

Globalizazioaren eta elkarren mendekotasunaren testuinguruan, gure tamaina ahulezia bat da, baina baita aukera bat ere, baldin eta berrikuntza indartzeko, barneko eta kanpoko lankidetzak bultzatzeko (aliantza egonkorren bidez), inbertsioak erakartzeko, gure ongizate-ereduan sakontzeko eta gizarte-babeseko gure sistemak sendotzeko nahitaezko premiarekin lotzen bada, gizarte zahartzen ari den egoera batean.

Gainera, *indargune* argiak ditugu: gure zerga-autonomia; gure industria-oinarria eta gure ekonomiaren dibertsifikazioa; gure esportazio-gaitasuna; oinarri parte-hartzailea eta komunitarioa duen kultura bati lotutako gure enpresa-ereduak; tokikoa eta globala, erkidegoa eta erakundea, norberarena eta guztiona, nortasuna eta irekitasuna... artikulatzeko ohitura, mendeetako tradizioa duena; gure gizarte-sarea eta familia- eta komunitate-sarea; gizarte gero eta anitzagoa eta,aldi berean, kohesionatua, abegikorra, eta gizarte-kohesioa bultzatzen duen gizarte-babeseko sistema propio eta garatua duena.

Erronka demografikoari zuzenean lotutako *aukera* batzuei erreparatzen badiegu, nabarmentzekoa da gora egin duela bizi-itxaropen osasungarriak edo desgaitasunik gabeak. Gainera, historiako gaitasun handieneko adinekoen belaunaldien egungo eta etorkizuneko ekarpenak, emakumeak produkzio-lanean eta eremu publikoan sartzeak eta gizonak ugalketa-lanean eta eremu pribatuan sartzeak, baita migrazio-fluxuak ere, euskal gizarte anitzena eta historiako gaitasun gehien duena izatea ekarri digute. Hala gara, eta are gehiago izango gara. Beraz, talentu hori aprobetxatu eta bideratu egin behar da.

Gizartea zahartzea ere aukera bat da eremu horretan jarduera ekonomikoa bultzatzeko (silver economy) eta zainketak indartzeko, lidergotik eta erantzukizun publikotik eta lau sektoreen lankidetzatik abiatuta. Horrek esan nahi du zaintza instituzionala indartu behar dela eta familiako zaintza erantzunkidea eta kontziliagarria sustatu behar dela, eremu horretako jarduera ekonomikoa bultzatuz eta arautuz, baita elkartasun antolatua, boluntariora eta elkarrekiko laguntza, zaintza komunitarioa eta autozainketa ere .

Sistemen eta sektoreen lankidetzak, erantzukidetasuna eta belaunaldien arteko elkartasuna dira etengabe egin behar den ahalegin horri eusteko funtsezko printzipio edo balioak. *Egoera* berri batean jarri behar dugu *2030eko hamarkadan*, baby-boomaren belaunaldia gaur egun ahultasun- eta mendekotasun-egoerak sortzen diren adinetara iristen denean.

Esparru orokorra

Ikusi ahal izan denez, Foru Aldundiek, Udalek eta Eusko Jaurlaritzako sailek eta arloek hainbat urte daramatzate bilakaera demografikoan eragin positiboa duten jarduerak garatzen: hezkuntza, enplegua, etxebizitza, migrazioa eta asiloa, osasuna, edo elkartasuneko, integrazioko eta gizarte-koehioko politikak, besteak beste. Guraso-baimenei dagokienez, Euskadik, adibidez, jarrera aitzindaria hartu du Europar Batasuneko politika aurreratuenekin bat egiteko.

Ez da demografia-arloko politikarik eza dokumentu hau idazteko arrazoia, baizik eta tresna bateratu eta monografiko bat izateko beharra, ulertu ahal izateko zentzu-batasun beraren barruan diagnostiko, estrategia, helburu, jarduera-programa eta ebaluazio bat dagoela gainbehera demografikoari emandako erantzunean zentratua bereziki.

Politika publikoen eremu batzuetan, argi eta garbi identifika daitezke problematika bati aplikatuta epe laburrean emaitza positiboa izango duten jardunak. Hala ere, badira beste eremu batzuk, zeinetan ondorio/soluzio bat sustatzen duten akzioen eta kausen arteko erlazio hori aurreikusteko zailak diren aldagaiek eta ezezagunek baldintzatzen duten. Demografiari dagokienez, erronka *zail* horietako bat dugu aurrean. Beharbada, horregatik hedatu da, hain zuzen ere, "erronka demografikoa" izeneko kontzeptua. Oso garrantzitsua da premisa gisa onartzea aurrean dugun errealitatearen konplexutasun izugarria.

Erantzun demagogikorik ematen ez badugu, onartu behar da oraingoz ez dagoela erantzun argirik, behin betikorik edo unibokorik galdera giltzarrietarako: Zergatik jaitsi da jaiotza-tasa? Zer izango litzateke lagungarria pertsona edo familia bakoitzak benetan nahi dituen seme-alabak izatea sustatzeko? Zer faktorek atzeratzen dute amatasunaren adina edo gazteen emantzipazio-prozesuak? Zer laguntza izango liriateke eraginkorrenak joera horiek urratzeko? Nola orekatu hobeto hiri-ingurunearen eta landa-ingurunearen arteko arrakala? Zenbat urte behar dira errealitate horiei eragingo dieten aldaketak abiarazteko?

Arazo handi eta konplexu baten aurrean gaude, eta ez du konponbide erraz edo azkarrik; bereizketa-prozesu partekatu bat eta epe ertaineko politiketan lasai inbertitzeko prozesu bat behar ditu. Ez dago berehalako ondorio mirarizkoak dituen konponbide demagogikorik.

Epe ertaineko lan-hipotesien gainean jardun behar dugu, nazioarteko jardunbide onenetatik eta gure esperientziazko ondorioak ateratzeko. Erakundeen artean eta gizartean ahalik eta adostasun handiena lortu behar dugu pertsonen eguneroko bizitzarekin, haien bizitza- eta familia-proiektuekin eta haien autonomiarekin zerikusia duen gai sentikor baten inguruan.

Dokumentu honen helburua ez da, beraz, arazo demografikoari konponbidea emateko errezeta bat eskaintzea. Lan honen helburua da erronka demografikoaren aurrean erakundeen arteko eta gizartearen arteko adostasunerako PROZESU baten ardatzak proposatzea eta bultzatzea. Adostasun horrek estrategia bat definitu behar du 2030erako. Egindakoaren balantzean oinarritu behar du, eta politika publikoen eremu horretan jarduteko partekatutako lehentasunak identifikatu behar ditu.

Prozesu hori EAEko erakundeek 2030 Agendaren garapenarekin duten konpromisoaren barruan kokatzen da. Erronka Demografikorako Euskal Estrategiaren xedea izango da helburuak eta ekintza-ildoak GIHeekin lerrotzea. Filosofia horrekin, dokumentu hau abiapuntua da eztabaida eta adostasuna sustatzeko.

Ibilbide horren bidez, estrategia bat sustatu nahi da PDCA ziklo bat garatzeko (ingelesez, "Plan, Do, Check, Act"; alegia, Planifikatu, Egin, Egiaztatu eta Jardun) erronka demografikoaren kudeaketaren inguruan. Erronka demografikoa honela uler daiteke:

-Bizi-ziklo osoa kontuan hartuta, biztanleria-piramidearen oreka egokia, nahitaez ezegonkorra, eratzea eta horri eustea;

-Komunitate batek behar beste biztanle izan ditzan, profil eta gaitasun egokiak izan ditzan, eta banaketa egokia izan dezan (adinarena, geografikoa ...), garapen ekonomikoa, bizi-kalitatea eta gizarte- eta lurralde-kohesioa bermatzeko;

-Pertsonak eta familiek bizi-proiektuak beren aukeren arabera eta ahalik eta autonomia handienarekin garatu ahal izan ditzaten.

Gurpil zoro bat prebenitzea eta zirkulu bertutetsu bat sortzea da kontua, faktore demografikoari erreparatuta, gizartearen premien eta gaitasunen arteko oreka lortzeko, pertsonen eta familien bizi-proiektuak hedatzea ahalbidetuz.

Piramide demografikoaren oreka, beraz, ez da berez helburu bat; aitzitik, erronka demografikoaren kudeaketaren bidez, eta oreka hori gaur egun baldintzatzen duten faktoreak kontuan hartuta, *ikuspegi* bat sustatu nahi da: *“Askotariko euskal gizartea, plurala, parte-hartzailea eta lankidetzakoa, nortasun eta balio partekatuak dituena, belaunaldi guztien gaitasunak balioan jartzen dituena, ekitatiboa, gizarte-babeseko sistema bidezkoak eta komunitate harreragile eta solidarioak dituena, irekia, erakargarria, bizi-kalitatearekin, eta pertsona guztiek beren bizi-proiektuak gara ditzaketena.”*

Dokumentu horretan, emantzipazioa eta familietan inbertitzea sustatuz gazteen bizi-proiektu pertsonalak eta familiakoak bultzatzea funtsezko faktorea da erronka demografikoari dagokionez, baita berezko helburua ere. Gauza bera gertatzen da adinekoen autonomia sustatzearekin.

Eremu geografikoari dagokionez, Euskal Autonomia Erkidegoaz ari gara, landa-eremuari eta hura osatzen duten lurraldeei arreta jarritz, baina baita Eurohiriaz, ABEN Euroeskualdeaz (Akitania Berria-Euskadi-Nafarroa) edo Bizkaiko Golkoko hinterlandean ere, gaur egungo globalizazioaren, interdependentziaren eta lehiaren testuinguruan, nazioarteko mailan.

Belaunaldien arteko errelebo-zikloaren kudeaketa funtsezko prozesua da erronka demografikoari dagokionez, eragin sozial eta ekonomiko handia du, eta sektore publikoak, enpresek, hirugarren sektoreak eta familia eta komunitateek bideratu behar dute, pertsonengan, familietan, enpresa eta erakundeetan edo administrazio publikoetan duen eragina minimizatzen.

Prozesu honekin batera doan dokumentazioa

Erronka demografikorako 2030erako euskal estrategia adosteko prozesuak lau Lan Dokumentutan egituratu den dokumentazioa sortu du. Hauxe da "I. lan-dokumentua. Esparru Orokorra". Sarrera honetaz gain, lau atal garatzen ditu: oinarri etikoak, premisa estrategikoak, ondorioak eta orientabide orokorrak. II. lan-dokumentuak euskal erakundeek egindakoaren balantzean eta nazioarteko esperientzietatik atera daitezkeen ikaskuntzetan sakontzen du.

III. lan-dokumentuak jarduera-planaren proposamena aurkezten du, eta, amaitzeko, strategiaren interpretazio-, jarraipen- eta ebaluazio-esparru bat jasotzen du. Esparru horrek aginte-taula bat du, helburuekin eta, hipotetikoki, hura lortzeko eragina duten funtsezko faktoreekin lotutako adierazleekin. Azkenik, IV. lan-dokumentuak aurrekoen edukia eta oinarrien proposamena laburbiltzen ditu.

Proposatzen dituen neurriak ez dira ekimen itxiak, 2022ko ekainera arte landu eta baloratu behar diren proposamen irekiak baizik. 2021eko abenduan Gobernu Kontseiluan aurkeztu ondoren, Eusko Legebiltzarrerara, herritarrengana eta gizarte-eragileengana bidaliko da. Dokumentu irekia da, eta adostasunerako oinarrien proposamena eskaintzen du. 2022ko urtarrilaren 1etik martxoaren 31ra, ekarpenak jasotzeko aldi bat irekiko da. 2022ko ekainean, behin betiko bertsioa izango da.

Dokumentu horien eta estrategia honen asmoa ez da modu batera edo bestera demografiaren gaian eragina duten eta euskal erakunde guztiak garatzen dituzten jarduera eta politika publiko guztiak zehatz-mehatz sartzeara. Estrategia partekatu baten lehentasunezko osagaiak identifikatzea du helburu. Sinergiak proiektio argiena eta zehatzena islatu behar du horietan, eta sailen arteko eta erakundeen arteko koordinazio, jarraipen eta ebaluazio berezia izan beharko dute.

1. Oinarri etikoak

Jarduteko edo esku hartzeko plan orok hura mugitzen duen *espiritu* edo *filosofiar* buruz hausnartzea eskatzen du. Haren oinarriak identifikatzea da alde zuzeneko hausnarketa bat partekatzea oraineko erronka demografikoak dakarren zeregin konplexuari aurre egiteko behar dugun jarrerari buruz.

Atal honetan aurkezten diren oinarriek lotura dute 2030 Agendaren oinarriekin, eta une honetan, halaber, *Covid inpaktua* izenarekin dei daitekeena aztertzeko gakoekin lotzen dira. Horrek guztiak trantsizio sozial sakoneko agertokia eratzten du, eta, horretarako, ezinbestekoa da oinarri etikoak finkatzea.

1.1. Printzipioak

Dena dago aldaketaren mende. Hala ere, planteatu behar da ea oinarri etikoak garai bakoitzean edo edozein kontingentzia edo krisiren aurrean aldatu behar diren, edo, aitzitik, ea badauden inmemoriako jakintzaren oinarri batzuk, berrikuntzarako eta lagun ditugun gizarte-eraldaketa berriei erantzuteko oinarri gisa balio dezaketanak.

Lan-plan honek hartzen duen hipotesia da badirela oinarri unibertsal batzuk, koiunturazkoak ez direnak eta erlijioaren eta politikaren aurrekoak direnak, krisiaren ondoren bizirik dirautenak, eta, orain ere, garai nahasietan baliagarriak izan daitezkeenak.

·Umiltasunaren eta *mugatu izatearen kontzientziaren printzipioa*

Umiltasuna da gure mugak ezagutzea eta ezagutza horren arabera jardutea. Pandemiak agerian utzi du gure kalteberatasuna, bai indibidualki, bai kolektiboki. Errealitate demografikoak ere etorkizunerako proiektioa egiten du. Errealitate demografikoa eta haren konplexutasuna ere gure kalteberatasunaren adierazgarri dira.

Ezin dugu, eta ez dakigu dena. Hala da giza izaera. Gure perspektibak beti dira osatugabeak. Egin beharreko guztia errealitatearen printzipio ukaezin hori onartzetik abiatu behar da. Ikasi, elkarri lagundu eta elkarrekin lan egin.

·Aitorpenaren eta *balio positibo iraunkorraren kontzientziaren printzipioa*

Beti dago eraikuntza-potentziaren faktore edo ikuspegi bat, errealitateari aurre egiteko garrantzi estrategikoa duena. Balio positibo iraunkorra da.

Edozein konponbide-prozesu eraikitzeko, daukagunaren eta ona denaren balioespen esplizituan oinarritu behar da. Krisi edo zailtasun bat gainditzea, kasu honetan erronka demografikoa, zailtasunen artean aukerak bilatzean eta bultzatzean datza neurri handi batean. Zerbait onuragarria dela argi esatea da erresilientziarako oxigeno psikologikoa eta komunitarioa.

·Erantzukizunaren eta *kontzientzia etiko pertsonalaren printzipioa*

Pertsona bakoitzak hauta dezake. Bere egintzen eta ondorioen erantzule da. Zentzu etikoarekin aukeratzeko kontzientzia dugu. Gure erabakiak gara. Errealitate horretaz jabetzeak erantzukizun-printzipioa onartzea dakar. Printzipio horrek interpelazio pertsonalizatua planteatzea dakar: *zer zati dagokit niri?*

Ez da soilik zer eska dezakegun, baizik eta zer eman dezakegun ere, ezinbestekoa den erantzun komunitario baten zati gisa. Kasu hori ere erronka demografikoari aplikatuta. Galdera hau lehen pertsonan planteatzeak eta erantzun etikoa bilatzeak erantzukizunaren printzipioa islatzen du.

·Elkartasunaren eta *giza duintasunaren kontzientziaren printzipioa*

Giza duintasunak pertsona izatearen zentzua adierazten du, eta giza eskubideen oinarria da. Proiektio lokala eta unibertsala du. Krisiek desberdintasunak handitzeko joera dute. Giza duintasunaren kontzientziak baldintzak sustatzera bultzatzen du, krisi- edo zailtasun-egoera batetik kohesio eta justizia sozial handiagoarekin ateratzea ahalbidetzeko.

Elkartasun-printzipioak berdintasuna eta egoera ahulenean dauden pertsonen aldeko lana eskatzen ditu. Elkartasunaren eta giza duintasunaren kontzientziaren printzipioa gaur egun, 2021ean, munduan eta Euskadin hiru hitzetan adierazten dira: Giza Garapen Jasangarria. Demografiaren gaiari ezin zaio heldu printzipio hori sartu gabe.

1.2. Balioak

Gaur egungo testuinguruan, balio positibo ugari eta askotarikoak aipa daitezke. Horregatik, beharrezkoa da irizpide ez-arbitrarioen bidez horiek hautatzea. Bidegurutze horretan egokienak aurkitu eta sustatu nahi dira.

Hemen, proposamen gisa, hiru irizpideri erantzuten dieten lau baliori ematen zaie lehentasuna: oinarri etikoa duten balioak dira, eta elkarlaneko eta erabilgarritasun handiko kulturaren filosofia indartu dezakete demografiaren moduko erronka bati modu positiboan aurre egiteko.

·**Elkarrizketa.** Beste jarrera eta proposamen batzuk entzuteko eta kontuan hartzeko alde aurreko jarrera adierazten du. Elkarrizketa lankidetzan aritu ahal izateko aurrealdintza gisa eratzen den balio bat da. Elkarrizketa alternatiba lasaia ere bada, presaren edo indarkeriaren aurrean. Elkarrizketa da dogmatismoaren aurkako antidotorik onena.

·**Lankidetzak.** Lankidetzak konpromiso bat da, eta bateratze-lana, koordinazioa eta elkarlaneko gobernantza eskatzen ditu. Egungo testuinguruak lankidetzak-estrategia eskatzen du (eragile anitzekoa) norabide guztietan. Aliantza-dinamikak eta talde-lana sustatzen ditu. Lankidetzak unilaterismoari eta totalitarismoari aurre egiten die.

·**Pertseberantzia.** Krisi orotatik irteteko, eustean eta irmotasunean oinarritutako prozesuak behar dira. Pertseberantziaren bi osagaiak dira. Erresilientzia eta lankidetzak sustatzeko baldintza egokiak sortzen dituzte. Atzera egitearen aurrean, pertseberantziak zorrotasuna eta erantzunkidetasuna behin eta berriz azpimarratzea sustatzen du.

·**Jardueraren aldekoa.** Bizi garen larrialdi-testuinguru berriak paradigma-aldaketak eskatzen ditu. Lehenengo gaia ez da *arazoa non dagoen eta erruduna nor den*, baizik eta *konponbidea non dagoen, nola eraikitzen dugun guztion artean eta zer ekarpen dagokidan*. Biktimismoaren eta kexaren kulturaren aurrean, proposamen-konpromisoa, eraikitze-konpromisoa eta inplikazioa.

2. Premisa estrategikoak

Jarraian azaltzen direnak dira demografiaren gaiari heltzeko eta dokumentu honekin bultzatu nahi den prozesua lantzeko esparru orokorra eratzen duten alderdi estrategikoetako batzuk.

2.1. Perspektiba integrala, sistemikoa eta progresiboa

Begirada luze horrek esan nahi du ikuspegi integral eta sistemikoa txertatu behar dela, fenomeno demografikoaren aurrean honako politika hauek barne hartzen dituen: etxebizitza, enplegua, hezkuntza, osasun arloko politikak eta politika soziosanitarioak, gizarte-prestazioak, laguntzak edo gaitasunak garatzeko laguntza. Ikuspegi horrek barnean hartzen ditu migrazioa, Covid inpaktua edo 2030 Agendaren garapena. Hori guztia lau sektoreen (4S) lankidetzan oinarritzen den erakundearteko estrategia sozial multieragile baten bidez: publikoa, enpresa, hirugarren sektorea, eta familia eta babes-sare komunitarioak.

Begirada horrek bateragarria izan behar du jarduera politikoaren eta instituzionalaren erreforma-bokazioarekin. Epe labur eta ertaineko ondoz ondoko jarduketak-programetan zehaztu behar da, finkatutako helburu orokorrekin bat etorritik eskalatzeko eragin zuzena izan dezaten. Ikuspegi progresibo horren barruan, garrantzi berezia hartzen du lehentasun partekatuen araberrako jardunak. Lehentasun horiek trakzio-proiektuetan eta lehen talka-planean islatu behar dira.

2.2. Genero-ikuspegia

Erronka demografikoari erantzuteko irizpide gidari bat da estrategia eta jarduera guztiek genero-ikuspegiaren eta ikuspegi intersektionalaren berri izan behar dutela, eta arreta berezia jarri behar dutela herritarren eskubideak benetan baliatzean eta zailtasun, bazterkeria edo diskriminazio anizkoitzeko egoeretan.

Helburua da baldintzak sortzea, pertsonak, hala aukeratzen badute, amatasuna/aitatasuna beren bizi-proiektuko beste alderdi batzuekin bateratu ahal izateko eta nahi duten seme-alaba kopurua eduki ahal izateko, nahi dutenean, eta nahi dutena baino kopuru txikiagoa edo nahi dutena ez den une batean edukitzeko baldintzarik edo bultzadarik ez izatea.

Eta ordaindu gabeko zainketa-lanaren eremu espezifikoan, familia-zaintza eta oro har ordaindu gabeko zainketa-lana **murriztea**, hori **birbanatzea**, **aitortzea** eta **ordezkatztea**, zaintzen

duenari ahotsa emanaz, adinez nagusi diren senitartekoak zaindu nahi dituenaren zaintza instituzionala eta bere eskubideak aitortzea.

2.3. Aniztasunaren, tratu-berdintasunaren eta diskriminaziorik ezaren ikuspegia

Estrategia familia-egituren, familia-bizitzako ibilbideen eta familia barruko harremanen aldaketa-prozesu sakona onartzean oinarritzen da, eta familia-egitura guztiek babes sozial maila bera izatea bilatzen du. Azken batean, familia-aniztasuna, tratu-berdintasuna eta pertsonen eta familien diskriminaziorik eza aitortu eta babestu nahi dira.

2.4. Erantzunkidetasunaren ikuspegia

Estrategia honetan jasotako jarduerak kontuan hartzen dute gizarte-antolaketa erantzukide baterantz aurrera egiteko beharra, eredu bat garatuz, non bi gurasoek neurri berean parte hartzen duten produkzio- edo lan-zereginetan, eta ugalketa- edo zaintza-lanetan, jasotzaile bikoitzaren eta zaintzaile bikoitzaren eredutik abiatuta.

2.5. Adinekoen eskubideak, autodeterminazioa eta autonomia bermatzeko ikuspegia

Era berean, adinekoek beren etxean bizitza autonomia izateko bermeak izan behar dituzte, hala nahi izanez gero, beren bizitzako aldi laburrago edo luzeagoetan nahitaez beharko dituzten zainketak alde batera utzi gabe, autodeterminatuz.

2021ean 18.000 pertsona zeuden egoitzetan, baina milioi erdi baino gehiago ziren pentsiodunak; beraz, gehienak beren etxeetan bizi dira. Eta, aldi berean, gehien hazi diren etxe unitateak kide bakarrekoak (guztizkoaren heren bat inguru) eta bi pertsonakoak (aurrekoekin batera, etxe unitate guztien bi heren) dira.

Horrek esan nahi du beharrezkoa dela komunitatean arreta indartzea, lehen eta bigarren mailako arreta, zaintza instituzionala indartuz eta familiaren pisua modulatu, zaintza-eredua eraldatuz. Bestalde, adineko autonomoekin, gehienak baitira, politikak eta ekimenak bultzatu behar dira, eta adineko pertsonen autonomia, bizitza osoa eta parte-hartze soziala sustatu bizi-ziklo osoan, bizi-itxaropen osasungarria handitzen lagunduz eta politikak, zerbitzuak eta programak adinekoen belaunaldien itxaropenetara, gaitasunetara, interesetara... egokituz.

2.6. Gazteen emantzipazio-prozesuaren zentralitate-ikuspegia

Engungo krisi-egoera argien deskribatzen duten faktoreetako bat da gazteek gero eta zailtasun handiagoa dutela beren bizi-proiektua autonomiaz gauzatzeko. Emantzipazio-prozesua, beraz, erronka demografikoari lotutako gazte-politiken bizkarrezurra da, eta, beraz, jatorrizko familia-etxetik benetan ateratzea ahalbidetuko duten emantzipazio-politika espezifikoak izan behar dute.

Zeharkako irizpidea baldintza egokiak sustatzea da, gazteek bizi-proiektu autonomo bat aukera faltak eragindako atzerapenik gabe garatu ahal izan dezaten.

2.7. Politiken zeharkakotasunaren eta koherentziaren ikuspegia

Zeharkakotasunak berekin dakar politikak artikulatzea *biztanleria-sektoreetan (gazteak, adinekoak, gizonak, emakumeak, migratzaileak...)* eta *jarduera-sektoreetan (enplegua, etxebizitza, osasuna, hezkuntza, gizarte-zerbitzuak...)* helburu partekatuen inguruan –gizarte gaztetzea, bizi-itxaropena eta desgaitasunik gabeko bizimodua areagotzea...–, helburu horiek lortzeko funtsezko faktoreak *azpimarratuz*, betiere *elkarlaneko gobernantzatik, politiken koherentziatik*, eta sektoreen lankidetzatik (4S) eta hartzailen parte hartzetik abiatuta.

Horiek guztiak ezinbestekoak dira *trantsizio-politikak* bultzatzeko, sinergiak eta berariazko tresnak behar baitituzte, urgentziazko egoeretan (ez hain luzeak) edo egoera arruntetan (egonkorragoak) erabiltzen ez direnak.

Sinergiak eta lankidetzak publiko-publikoko, publiko-pribatuko eta publiko-sozialeko tresnak, edo mugaz gaindiko lankidetzak, garrantzi handiko, ibilbide luzeko, izaera globaleko eta izaera sistemikoko fenomenoak erantzuteko, hala nola gizarteak gaztetzeari, osasun-krisiaren inpaktu sozial eta ekonomikoari, eraldaketa digitalari edo klima-aldaketari.

2.8. Eskubideen ikuspegia eta babes soziala sendotzea

Eskubideen ikuspegiak garapen sozial eta pertsonalaren osagai bat gehitzen dio erronka demografikoaren kudeaketari, *biztanleriaren piramidearen oreka eta garapen ekonomikoa* bilatuz, babes sozialeko sistemak, gizarte-kohesioa eta gure ongizate-eredu propioa sendotzeko bitarteko gisa.

Erantzukizun publikoa zabalduz, gure ereduaren oinarri komunitarioa galdu gabe, *eskubideak benetan baliatu eta pertsona guztiek bizitza autonomoko proiektuak hedatu ahal izateko*.

Bizi-proiektuak garatzeko laguntza kolektibo bakoitzari egokitu behar zaio, eta izaera espezializatua eta, azken batean, pertsonalizatua izan behar du, laguntzak konbinatuz. Sektore publikoaren, pribatuaren, sozialaren eta familia-komunitatearen *arteko lankidetzari (4S)* eta laguntzen konbinazioari (pertsonalizazioa) esker, emaitza hobeak lor daitezke.

2.9. Belaunaldi arteko elkartasunaren ikuspegia

Elkartasuna maila pertsonalean, familiarrean, sozialean eta instituzionalean (elkartasun organikoa), behar bezala garatuz pentsio-sistema eta, oro har, babes sozialeko sistemak (Interes Orokorreko Gizarte Zerbitzuak, hezkuntza-, osasun- eta gizarte-sistemak barne). Sistema horiek ezinbestean jasan behar dira eta bateragarriak izan behar dute belaunaldien arteko baliabideen eta aukeren banaketarekin, arreta berezia eskainiz pertsona eta familia gazteei.

3. Ondorioak

Puntu honetan, Eusko Jaurlaritzaren, Foru Aldundien eta Udalen jardunaren balantzetik ateratako ondorioak aurreratuko ditugu, baita azterketa-eredu gisa aztertu ditugun nazioarteko erreferentziatik ateratakoak ere, "II. Lan Dokumentua. Egindakoaren balantzea eta nazioarteko erreferentziak" delakoan jaso den bezala.

3.1. Egindakoaren balantzea

I. Eusko Jaurlaritzak erronka demografikoaren arloan egiten dituen jarduketak diagnostiko egokietan oinarritzen dira, kontzeptualki ondo orientatuta daude eta erronka horri erantzun integrala emateko zer eremutan jardun behar den hartzen dute barnean, batez ere gazteen emantzipazioa eta familia berrien eraketa, baina baita gizartearen zahartze progresiboari eta etorkinen gizarteratzeari erantzuteko beste batzuk ere.

II. Jaurlaritzako sailen politika askok erronka demografikoari aurre egiten laguntzen dute. Enpleguko, etxebizitzako, hezkuntzako, osasuneko edo gizarte-zerbitzuetako politika sektorialek; biztanleria-sektore edo -taldeetan zentratutako politikek, hala nola gazteei, haur eta familiei, migratzaileei eta asilo-eskatzaileei buruzkoek; eta zeharkako politikek, hala nola berdintasunekoek.

Horiek guztiak estrategia koherente batean egituratu behar dira, baina orain arte ez zegoen dokumentu bat, jarduera-sorta hori bateratuko zuena eta demografiaren gaiari modu autonomoan helduko ziona, sail arteko eta erakunde arteko zentzu-batasunarekin eta izaerarekin.

III. Biztanleriaren zahartze-joerak bere horretan jarraitzen du, eta zaila da aurrerapen nabarmenak eta jarraituak lortzea gazteen batez besteko emantzipazio-adinean, haien itxaropenei eta gizarte-premiei erantzuteko, bai eta gazteek bizitza autonomoko proiektuak eraikitzean ere.

Jaiotza- eta ugalkortasun-tasetan ere ez da aldaketa aipagarririk ikusten, familiek nahi dutenean eta nahi duten seme-alaba kopurua eduki ahal izateko irizpidea bultzatzearen ildotik.

Gainera, ziurrenik pandemiak eragin negatiboa izango du epe labur eta ertainean, bai emantzipazioan, bai jaiotza-tasan.

Horregatik guztiagatik, ezinbestekoa dirudi *talka-plan* bat artikulatzea eta politika espezifikoak bultzatzea gazteen batez besteko emantzipazio-adina murrizteko eta familia berriak eratzea bultzatzeko, bai eta jaiotza-tasak eta ugalkortasun-tasak handitzeko ere.

Helburuek xede-talde jakin batzuen gaineko neurri espezifikoak eta ekintza positiboko neurriak bideratu behar dituzte, helburu estrategiko horiek lortzeko, hargatik eragotzi gabe lehentasunezko beste alderdi batzuei heltzea estrategia horren esparruan, epe ertainean eta luzean.

Adibidez, zahartzeari eta autonomiaren sustapenari dagokienez, 30eko hamarkadari begira, edo migratzaileen inklusioari eta landa-eremuko errebalorizazioari dagokienez.

Baina gizartea gaztetzeko eta demografia-piramidea iraultzeko, ezinbestekoa da gazteen emantzipazioari eta jaiotza-tasari buruzko datuak aldatzea.

3.2. Nazioarteko erreferentzia nagusiei dagokienez

I. Nazioarteko erakunde guztiek gomendatzen dute lehentasun handiena ematea demografiaren beharakadari eta biztanleriaren zahartzeari. Politika publikoen ahaleginak *makrojoera* hori leheneratzera bideratzea proposatu dute, nahiz eta deialdi horrekin batera ez dagoen argi eta garbi zehaztutako politika-ildorik. Ekimen horiek aztertzeke eta adosteko gonbidapen orokor baten barruan kokatzen da, eta ekimen horien eraginkortasuna agerian geratu behar da oraindik. Horrek guztiak argi eta garbi aitortzen du zeregin honen konplexutasuna.

II. Aurreko oharrak ez du eragotzi behar argi adieraztea Euskadiko datuek Europar Batasunean balantze demografiko txarrena duten herrialdeen artean kokatzen gaituztela, eta, beraz, lehen mailako premia eta erronka sozial baten aurrean gaudela. Horri gehitu behar zaio bai Estatu espainolean bai Euskadin ELGaren batez bestekoaren oso azpitik gaudela familian inbertitzera bideratutako BPGaren ehunekoari dagokionez, eta defizit historikoa dagoela familien politikan, eta defizit hori arintzen hasi garela, besterik ez.

III.- Konparazioan, balantze onenak eskaintzen dituzten herrialdeak bereizi egiten dira gazteen bizimodu independenteko proiektuak sustatzeko baliabide gehiago bideratzen dituztelako, askotariko neurriekin, eta familiei zuzeneko laguntza ekonomiko handiagoak eta luzeagoak ematen dizkietelako seme edo alaba bakoitzeko, migrazioaren etorrera eta gizarteratzea eta laneratzea bultzatzeaz gain, eta, bestalde, zahartze aktiboko eta osasungarriko politikak sustatzen dituztelako eta adinekoen autonomia sustatzen dutelako, edo landa-ingurunearen potentzialari balioa gehitzen diotelako.

4. Orientabide orokorrak

I. Aurreko guztia gorabehera, eta demografiaren gaiak zalantzarik gabe duen garrantzi estrategikoa gorabehera, haren tratamendu integrala ez da lehen lehentasun-lerrora iristen agenda publikoan, Jaurlaritzaren komunikazioan, Legebiltzarreko eztabaidetan edo komunikabideen arretan, ezta gizarte-kezken artean ere. Ezta Estatuan edo European ere.

Horien zenbait adierazpen, hala nola pentsioen etorkizuna edo duela gutxi zaintzak, nolabaiteko zentraltasuna hartzen ari dira eztabaida sozialean eta politikoan, baina ez da gauza bera gertatzen erronka demografikoaren funtsezko dimentsioei dagokienez, hala nola gazteen emantzipazioa edo jaiotza-tasa, eta horrek pertsonengan, familietan eta gizartean duen eraginari dagokionez, adibidez, gazteen gizarteratzeari, migrazioari edo babes- eta ongizate-eredua mantentzeari eta eraldatzeari dagokienez.

Beharrezkoa da, beraz, eztabaida hori agenda publikoan indar handiagoz sartzea, ikuspegi multidimentsional eta errealista batetik, funtsezko gaietara buruzko adostasun soziala sustatuz, hala nola gazteen aukeren garapena, zeinengan bi krisi segidan eragin duten, familien politikaren bultzada, euskal harrera-eredua, zaintzak, hezkuntza, gizartea eta osasuna, edo lurraldearen garapen orekatua ikuspuntu ekonomikotik, sozialetik eta demografikotik (landaremuare balioa gehitzea).

II.- Eraldaketa demografikoak kultura-aldaketa sistemikoa eta integrala dakar berekin, eta horrek ia politika publiko guztiei eragiten die, maila guztietan.

Hala ere, progresibotasunaren ikuspegitik eta **lehen fase gisa**, badirudi beharrezkoa dela identifikatzea zer jarduketa estrategikoko eremutan adostu behar diren eraldaketarako trakzio-indarra duten proiektuak, talka-plan gisa.

Alde horretatik, badirudi bi direla jardun-eremu estrategikoak, gizartea gaztetzeko eta oreka demografiko berri bat lortzeko: gazteen emantzipazio-prozesuei laguntzea eta familia-proiektuak eraikitzea.

Modu osagarrian, lehentasunezko jarduera-ardatz gisa, migrazioak gizarteratzea, euskal gizarterearen egitura demografikoari eragiteko gaitasunarekin. Eta, gaur egungo egitura demografikoak etorkizuneko behar, betebehar eta aukeretan izango duen eraginari aurrea hartu eta heldu nahian, zahartze aktibo eta osasungarria bermatuko duten politika publikoak bultzatzea, adinekoen autonomia eta bizitza osoa sustatzea, eta zaintza sozial eta sanitarioak, baita landa-balioa handitzea eta lurraldearen oreka demografikoa ere.

III.- Erronka demografikorako 2030erako Euskal Estrategiak inpaktu bikoitzeko irizpide metodologikoa hartzen du bere gain: epe laburrean eta ibilbide luzean

Materiaren konplexutasunak ez du aukerarik ematen berehalako efektuen mirari-aukerak aurkezteko. Beharrezkoa da arlo horretako politika publikoak erabaki iraunkor eta, batez ere, jarraitu gisa planteatzea. Horri dagokionez, erronka demografikorako 2030erako Euskal Estrategiak eragin bikoitzeko irizpide metodologikoa hartu behar du bere gain bere jarduerak egituratzeko garaian, bere helburua epe laburrean edo ibilbide luzean kokatzearen arabera.

·Epe laburreko eraginaren irizpidea: jarduera berriak bultzatzea. Helburu zehatza eta apala: datoen urteetan joera negatiboan aldaketa eragitea, bai emantzipazio-adinean, bai jaiotza-tasan. Baita berriak eta gehigarriak ere. Jarduketa horiek iraunkorrak eta jarraituak izan behar dute, baita ibilbide luzean ere.

·Ibilbide luzean eraginaren irizpidea: abian dauden jarduerak indartzea. Erronka demografikoari erantzuteak belaunaldi-erleleboko ziklo baten kudeaketaz hitz egitea esan nahi du. Eraldaketa horrek aldaketa sistemikoa eta kulturala dakar, eta epe ertain eta luzera proiektatu behar da. Begirada luzea eta zabala behar du. Batez ere, dagoeneko martxan dauden eta jarraitzen, indartzen edo sakontzen diren jarduerekin bat etorriko dira.

IV. Ildo horretan, beharrezkoa da arauen garrantzi esparru bat artikulatzea, hala badagokio har daitezkeen neurriei babes juridikoa emateko. Helburu hori lortzeko, beharrezkoa da ikuspegi demografikoak legeen, erregelamenduen, planen eta inbertsio-programen prestaketan duen eragina txertatzea.

V. Covid eragina demografian kontuan hartzeko faktore garrantzitsua ere bada helburuak ezartzerakoan eta jarduketa batzuk zehazterakoan. Ikerketa Zientifikoaren Kontseilu Gorenaren (CSIC) Ekonomia, Geografia eta Demografia Institutuaren arabera, eta EIN-ek behin betiko balantzea berretsi arte, abenduko eta urtarrileko jaiotzak %22,6 jaitsi dira Espainian, aurreko urteko hilabete berberen aldean. 2019ko urtarriletik 2020ko urtarrilera %1,7 jaitsi zen, eta oraingoa, berriz, %23. Abenduan, Italiako murrizketa %21,6koa izan zen. Urtarrilean, jaiotzak %13 jaitsi ziren Frantzian.

Euskadin, EUSTATen arabera, 2020ko hirugarren hiruhilekoan 3.874 jaiotza izan ziren, aurreko urteko aldi berean baino %5,9 gutxiago. Datuak zabaldu eta joera hori postpandemia testuinguru batean birkokatze zain, errealitate horrek erronka azpimarratzen du eta, aldi berean, zuhurtzia eskatzen du helburuak ezartzerakoan.